

Berliinis mõtiskleti Eesti hargmaise kultuurilise identiteedi ja pärandi üle

Olukorras, kus rahvuslus on mitmel pool maailmas taas võtmas radikaalseid vorme ning traditsioonilisena kujutletud talupoegliku elulaadi väärtustamise ja rahvuslike sümbolite kasutamise taga nähakse paiguti ohtlikke parempoolsuse ilminguid, on üha paslikum arutleda ka välismaal elavate eestlaste kultuurilise identiteedi ja selle avaldumisvormide üle. Ajaloost tingituna on rahvuslikku enesemääratlust puudutav temaatika eriti tundlik valdkond Saksamaal, mõjutades omakorda sealsete rahvusvähemuste omakultuuri väljendusviise. Sellest lähtudes korraldas MTÜ Berliini Eesti Kultuuriselts KAMA 22.–24. märtsini 2019. aastal Berliinis sümposiumi “Kodus ja võõrsil – hargmaise Eesti kultuurilisest identiteedist ja pärandist”. Kohtumise eesmärk oli mõtiskleda vaimse pärandi ja kultuurimälu rolli üle identiteedi- ja lõimumispoliitika eri tasanditel ning kultuuridevahelise dialoogi edendamisel.

Sümposium koosnes kolmest osast, mis moodustasid ühtse terviku. Esimesel päeval oli kavas temaatiline filmiõhtu, teisel akadeemilised ettekanded ja vestlusring ning viimasel vaimse kultuuripärandi alane koolitus. Mitme riigiga seotud ehk hargmaiste inimeste kultuurilise eneseteadvuse küsimustele pühendatud kohtumine algas 22. märtsil lühidokumentaalfilmide kogumiku “Juured” (2018, Silmviburlane) vaatamisega Eesti suursaatkonnas Berliinis. Puudutades otseselt põlvnemise ja kuulumise küsimusi, kõnetasid kuue eri põlvkonda esindava filmitegija – Nora Säraki, Aljona Suržikova, Kersti Uiho, Moonika Siimetsa, Anna Hintsu ja Heilika Pikkovi – isiklikud lood nii eesti kui ka rahvusvahelist publikut. Linastusele järgnes ingliskeelne arutelu projekti eestvedaja Heilika Pikkoviga. Vestlust juhtis Berliinis elav Eesti päritolu režissöör ja stsenaarist Ingrid Hübscher. Enesemääratluse küsimusi eri vaatenurkade alt käsitlevad filmid olid väga heaks sissejuhatuseks järgnevate päevade diskussioonidele, suunates kohalolijaid mõtisklema oma juurte ja identiteediloo allikate üle.

Järgmisel päeval astusid Kreuzbergis asuvas K-Salonis kultuurilist identiteeti, Eesti diasporaakogukondi ja rahvusmütoloogiat käsitlevatele ettekannetega üles etnoloog Aivar Jürgenson, kirjanik Valdur Mikita ja ajaloolane Linda Kaljundi. Nagu ütles päeva juhtinud Berliini Eesti Kultuuriseltsi esimees Aira Paschke oma sissejuhatavas sõnavõtus, kerkivad seoses 150 000–200 000 väljaspool Eestit elava rahvuskaslasel üles uued küsimused hargmaisest eestlusest, kultuurilise (mitmik)identiteedi igapäevastest avaldumisvormidest ning päritolu ja kultuurisümbolite rollist identiteedi kujunemises, hoidmises ja haldamises. Seetõttu on oluline nende teemade üle arutleda.

Aastakümneid eestlaste diasporaa uurimisega tegelenud Aivar Jürgensoni ettekanne “Eestluse elujõust võõrsil” käsitles ühelt poolt rände- ja kohanemis-/assimilisatsiooniteooriaid. Miks ühed otsustavad kodumaalt lahkuda, samal ajal kui teised jäävad paigale? Miks pöörduvad ühed tagasi, teised aga mitte? Need küsimused suunasid kuulajaid mõtlema ka enda ja/või eelkäijate tehtud valikute peale. Analüüsides eestlaste esimest ja teist väljarändelainet ning suhtumist nendesse, mõtiskles Aivar Jürgenson ka eesti kultuuri säili(ta)mise võimaluste üle nii ida-diasporaa eesti küldes kui ka Lääne suurlinnades. Siberis, Kaukaasias ja Argentiinas toimunud välitöödele tuginedes arutles ta eesti päritolu ja eestluse rolli üle erinevate inimeste ja kogukondade silmis.

Valdur Mikita kui viimase aja üks olulisemaid eesti rahvuslikku identiteeti ja kultuurimälu kaasajastanud tekstide autoreid jätkas identiteedi temaatikat, kõneldes Eesti rahvussümbolitest ning eestlaste enesemääratluse konstrueerimisest seoses maastiku ja loodusega. Identiteedimuutusi puudutava ettekande “Metsaeestlus ja mõnda ehk “Kukeseene kuulamise kunst”” järgses diskussioonis möönis ta ka enda rolli müüdi loomes, looduse osatähtsust linnastumisega kaasnevate kohanemiskustega toimetulekus ja metsarahva-kuvandi rahvusvahelist mõõdet, mis ulatub 19. sajandi saksa, skandinaavia ja vene rahvusluste mõjuvälja.

Eesti ja naabermaade kultuurimälu mõju rahvuslikule identiteedile ja ajalookäsitlusele uurinud Linda Kaljundi puudutas eestlaste enesemääratluse küsimusi ettekandes “Eesti rahvusemütoloogia – kohalik või globaalne”. Kuidas mõista, tõlgendada ja mõtestada Eesti rahvuslust muutunud poliitilises kontekstis, arvestades nii Lääne-Euroopas siiani laialt levinud rahvusluse kriitikaga kui ka sealsamas pead tõstvate uusrahvuslike ja populistlike liikumistega? Asetades Eesti tänase rahvusluse ilmingud, sümbolid ja praktikad varasemate arengute taustale, tõi ta kõrvutusi 19. sajandi ja 20. sajandi alguse rahvusliku ideestiku ja kultuuriga, osundades rahvusvaheliste kontaktide, rahvusüleste motiivide ja ideede rollile eestlaste rahvusliku eneseteadvuse kujunemisel.

Ettekannetele järgnenud elav keskustelu tõendas, et käsitletud teemad ja tõstatatud küsimused ei jätnud auditoriumi ükskõikseks. Päeva lõpetanud vestlusringis osalesid lisaks eelkõnelejatele ka etnoloog Helgi Põllo ja Brüsselis elav Airis Meier, kes mitmekultuurilise pere emana taotleb topeltkodakondsusega lastele õigust säilitada sünnijärgne Eesti kodakondsus. Arutleti nii päritolu tundmise tähenduse, eesti identiteedi määramise viiside ja nende psühhosotsiaalsete tagamaade, rahvusluse ja pärandi suhete kui mitmikidentiteediga seotud teemade üle. Palju vastukaja pälvis kodakondsuse küsimus, näidates, kui oluline on see enesemääratlemise vorm keele, tuumväärtuste ja vereliini kõrval väljaspool Eestit elavate Eesti päritolu inimestele. Siin jäi kõlama Linda Kaljundi mõte, et muutunud maailmas oleks õige aktsepteerida erinevate identiteetide kõrval ka erinevaid viise, kuidas määratleda end eestlasena ja hoida eesti identiteeti. Eestlaste väärtusmaailmas võiks olla ruumi selleks, et inimesel võib olla mitu rahvuslikku identiteeti ja ta võib tunda ennast koduselt mitmes kultuuris. Paindlikuma identiteedi määramise vajadusega nõustuti ka saalis. Aivar Jürgenson tões idiasporaad ja Eestit võrreldes samuti, et eestlane saab olla väga erineval moel, kattuvusi eestlaseks olemise eri viiside vahel võib tegelikult olla üpris vähe. Eesti identiteet ongi mitmenäoline.

Kuivõrd kultuuriline identiteet põhineb üldjuhul positiivsel (enese)kuvandil, nähakse oma grupi puhul enamasti eelkõige positiivseid külgi. Mis juhtub, kui kuvand oma kultuurist hakkab muutuma? Kui märgatakse, et kultuuri tuumväärtused ei ühti enam inimese isiklike väärtustega? Kuidas mõjutab see mitmikidentiteediga inimese kultuurilist enesemääratlust? Nagu Aivar Jürgenson nendele küsimustele vastuseks osundas, ei tarvitse mitmikidentiteet olla kultuurilise identiteedi keerukuse teooria kohaselt kuigi püsiv, asendudes konfliktide korral ainuidentiteediga. Kuigi meedial on Eestis toimuva kajastamisel oma osa, mõjutavad eespool esitatud küsimustele antavad vastused seega ka eesti kultuuri püsimist väljaspool Eestit. Kui välisriigis elavad eestlased ei suuda end enam seostada Eesti muutunud väärtustega, võib see mõnede väliseestlaste arvates ohtu sattuda. Kaude seostub sellega ka saalist kostunud küsimus kultuuripärandi kasutamisest päevapoliitiliste eesmärkide saavutamiseks, mis võib

samuti viia väärtuste konfliktist tuleneva (sisemise) distantseerumiseni seni omaks peetud traditsioonidest, sümbolitest ja rahvakultuuri sündmustest. Nagu Valdur Mikita nentis, ei seostu rahvuslus kõikide silmis poliitilise seisukohavõtuga. Selle eeldamise tõttu on aga sageli raske kõneleda rahvuslusest kui osast positiivsest identiteedist. Mitmed hääled publiku seast osundasid ka eestlaste ebakindlusest, alaväärsuskompleksist ja Eesti väiksusest tulenevatele olemuslikele hirmudele ning ärakadumise, teiste seas lahustumise ohust lähtuvale pidevale püüdele teha Eesti (enda kaalukategooriast) suuremaks. Kuidas leida rahu ja enesekindlust, et ei oleks tarvis kogu aeg muretseda selle pärast, kes sa oled eestlasena? Kas inimestel, kes on Eestist mõnda aega eemal olnud, on selle sisemise veendumuseni lihtsam jõuda? Oma kultuuri uskudes püsib see ka väikeses kogukonnas, võõral maal. Siis ei saa *teine* seda ohustada.

Kokkuvõttes nenditi identiteedi ja väärtuste üle peetavate diskussioonide vajalikkust ja erinevate kogemuste kajastamise olulisust, sest see viib lähemale mõistmisele ja muudab ehk osalejad enesetunnetuse küsimustes ka senisest enesekindlamaks. Millised oleksid need positiivsed väärtused, mille pärast noored peaksid valima eesti identiteedi? See oleks koht, kus kaasa saaksid rääkida ka väliseestlased ja Eestis elavad teise päritoluga inimesed. Helgi Põllo tuletas seejuures meelde, et Eesti väiksusest tulenevalt on raske leida peret, keda väljaränne eri aegadel lähemalt või kaugemalt puudutanud poleks. Nii teavad peaaegu kõik neid lugusid ja nendega seotud meeleolusid. Muga- vus- ja lovevuspagulaste stereotüüpidest kaugemale jõudmiseks ja hargmaise Eesti mitmekesisuse esiletoomiseks tuleks Airis Meieri sõnul välismaal elavatel eestlastel oma kogemustest siiski rohkem rääkida ja arvamust avaldades Eesti ühiskondlikust elust senisest aktiivsemalt osa võtta. Publiku aktiivne osalus tõendas, et arutelu mitme riigiga seotud olevate inimeste kultuurilise enesemääratluse üle tuleb jätkata.

Kultuurilise identiteedi püsimise ja edasiandmise eeldus uuel asukohamaal on, et inimene tunneb oma kultuuri ega häbene seda. Vältimaks ühesuunalist assimileerimisprotsessi – kultuuriliste eripärade kadumist ja sulandumist vastuvõtvasse ühiskonda – ning toetamaks lõimumist tuleb aga sageli kõigepealt teadvustada oma juuri ja pärandit. Sealt algab nii enda kui *teise* kultuuri väärtustamine, mis on aluseks vastastikuse lugupidamise ja üksteisemõistmise tekkele. Sellest arusaamast lähtudes toimus sümposiooni viimasel päeval, 24. märtsil vaimse kultuuripärandi koolitus, mis algas Helgi Põllo ettekandega “Kodune kultuuriruum ja muutuvad kogukonnad”. Ettekanne käsitles arenguid kodu, pere ja kogukonna suhetes nende mõju indiviidi enesemääratlusele. Helgi Põllo kõneles Hiiumaa näitel ka viisidest, kuidas algatada ning läbi viia elava pärandi märkamise, hoidmise ning väärtustamise alaseid arutelusid ja ettevõtmisi. Loengule järgnes seminar, mille raames said osalejad mõtiskleda lähemalt endale ja teistele omaste traditsioonide ning nende teadvustamise ja edasiandmise viiside ja võimaluste üle. Esitatud küsimused on eriti aktuaalsed diasporaakogukondades, kus väline keskkond ei pruugi päritolumaa kultuuri alalhoidmist toetada ja soosida, nõudes selleks sageli teadlikku pingutust.

Sümposioon pakkus võimaluse ühelt poolt enda ja teiste kultuurilise identiteedi väljendusvormide, sh kodust kaasa saadud oskuste ja teadmiste (ning sealjuures ka nende edasiandmisest loobumise põhjuste) üle järele mõtlemiseks. Korraldajad avaldasid lootust, et arutelud inspireerisid ja motiveerisid kohaletulnuid (jätkuvalt) tegelema omakultuuri mõtestamise, hoidmise, väärtustamise ja edasiandmisega, toetades nõnda esmajoones perekondlikku järjepidevust ning aidates kaudu ka eesti kultuurilise

identiteedi väljakujunemisele ja püsimisele väljaspool Eestit. Vastukajas mainiti nii suurenenud motivatsiooni kui vajadust hargmaise Eesti kultuurilise identiteedi küsimuste mõtestamist jätkata. Võib öelda, et see kohtumine tugevdas sildu nii kodu- ja väliseestlaste kui ka erinevate põlvkondade vahel. Samas on ilmne, et välisriigis elavate eestlaste valmisolekut ja motivatsiooni oma päritolumaa kultuuri alal hoida ja edasi anda mõjutab nii see, millises suunas Eesti edasi areneb, kui ka see, milliseid sõnumeid nad Eestist enda kohta saavad.

Sümposion sai teoks Emakeele Seltsi, Eesti Kultuurkapitali, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Instituudi, Berliini Eesti Suursaatkonna ja Berliini Eesti Kultuuriselts KAMA liikmete toel.

Kristi Grünberg

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

25. aprillil pidas Pihla Maria Siim ARSi kõnekoosolekul ettekande “Jututamise meetodist laste rändelugude uurimisel”. Ülo Valk esitles Tartu Ülikooli kirjastuselt ilmunud khoibukeelset eepost “Tlou Rachaamad” (‘õpetussõnad’), mille on inglise keelde tõlkinud, toimetanud ja kommenteerinud TÜ folkloristika ja pärandirakenduste magistriõppe esimene lõpetaja Tolheishel Khaling. Enn Ernits ja Väino Poikalainen tutvustasid Eesti Muinastaideseltsi poolt välja antud kataloogi “Rock Carvings of Lake Onega 2: The Besov Nos Region: Karetski and Peri Localities”.

Seejärel toimus ARSi üldkoosolek, kus valiti järgneva kaheks aastaks uued juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmed.

30. mail kuulutati ARSi aastakoosolekul välja Eesti folkloristika aastapremia laureaat. Aastapremia pälvis TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna professor Ülo Valk. Premia väljakuulutamisele eelnevalt pidas ettekande eelmise aasta laureaat Anu Korb (Siberi eestlased Eestis: paigaseosed ja võrgustikud). Ettekandes oli juttu Siberisse väljarännanud eestlaste järeltulijaist Eestis ja nende võimalustest läbi sotsiaalsete suhete väärtustada ja kinnitada oma paigasidemeid. Vastilmunud väljaandeid esitlesid Mall Hiimäe (“Väike loomaraamat rahvapärimusest”, EKM Teaduskirjastus), Reet Hiimäe (“Eesti õpilaste üleloomulikud kogemused”, Eesti Folkloori Instituut, EKM Teaduskirjastus) ja Ingrid Rüütel (“Virumaa rahvalaule ja pillilugusid” (Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist), EKM Teaduskirjastus, Viru Instituut).

Kärri Toomeos-Orglaan

Eesti Rahvaluule Arhiivis

Aprillis ja juunis tegi Jüri Metssalu välitöid Märjamaa kihelkonna looduslikes pühapaikades.

1. aprillil intervjueeris Jüri Metssalu Ruila Põhikoolis Ruila mõisa omanike järeltulijat Thuve von Bremenit, salvestades mälestusi sõjaeelsest Ruilast ja Bremenite perekonnast.

5. aprillil pidas Risto Järv Võrumaa Kääpa Põhikooli õpilastele kaks folkloori ning ERA tegevust tutvustavat loengut.

5. aprillil rääkis Taive Särg Jõgvamaal vallas Maetsma külas Asutava kogu 100. aastapäeval oma vanaisast, esimese Asutava Kogu liikmest Arnold Süvalepast (Schulbachist).

10. ja 11. aprillil korraldasid Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv noorte humanitaaride konverentsi “Noorte hääled” (korraldajad Lona Päll ERAst ja Liisi Jääts ERMist). Konverentsi avapäeval pidas plenaarettekande Saša Babič lühivormidest kaasaegse kultuuri kontekstis. Kahe päeva jooksul sai kuulda kaheksateist ettekannet, 10. aprilli õhtul toimus lokaalis Arhiiv konverentsi pidu, mida aitas kaaskorraldada Tartu Nefa Rühm, teiste diskorite seas astus üles ka ERAst Risto Järv.

10. aprillil rääkis Lona Päll Kuku raadio hommikuprogrammis noorte kultuuriteadlaste konverentsist “Noorte hääled”, **11. aprillil** Lona Päll koos Airika Harrikuga Vikerraadio saates “Huvitaja” noorte kultuuriteadlaste konverentsist “Noorte hääled” ja folkloristika õppimisest ning folkloristide uurimisteemadest avaramalt.

11. aprillil avati ERA trepigaleriis Kairi Kalmanni ja Külle Kordemetsa loodusfotode näitus “Omadena metsas”, näituse organiseeris Mari-Ann Remmel.

14.–17. aprillini Hispaanias Santiago de Compostela toimunud SIEFi XIV kongressil esinesid ettekandega Ave Goršič rahvaluulearhiivi korrespondentide Mary Kaasiku ja Gustav Kallasto kirjavahetusest arhiiviga nõukogude ajal (*All material is available – the contribution of Mary Kaasik and Gustav Kallasto*), Risto Järv Kr. J. Petersoni tehtud muudatustest ja eestiainelistest lisandustest K. Gananderi teose “Finnische Mythologie” (1789) tõlkimisel (*The transformations and additions of the material in K. Ganander’s – K. J. Peterson’s “Finnische Mythologie”*), Andreas Kalkun obstsöönseks peetavate regilaulude kasutuskonteksti ja tähenduse otsingutest (*Estonian Carmina Obscoenae: Seeking the lost context of obscene songs*), Anu Korb rahvaluule kogumise välitööpäevikutest uurimisallikana (*Fieldwork diaries as valuable source of research*), Aado Lintrop seosest Seto kuningriigi päeva ja Petseri kloostri jumalaema uinumise püha vahel (*About two Seto holidays held in August each year*), Lona Päll arhiivimaterjalide kasutamisest ideoloogiapõhises võitluses Paluküla hiemäe konflikti näitel (*Archive materials in the context of ideological battle: the case of Paluküla sacred hill conflict*), Janika Oras poliitilistest rahvalauludest ja nende loomiskogemustest Stalini aja Eestis

(Soviet folklore and its representation. Texts and experiences connected to the creation of political songs during the Stalin Era in Estonia), Liina Saarlo rahvaluulekoguja Priidu Tammepuu tegevusest *(The toil of a diligent schoolteacher. On collecting of folklore by Friedrich Eichenbaum (Priidu Tammepuu))* ning Mari Sarv valikulisusest rahvaluule kogumisel, arhiveerimisel uurimisel ning neid valikuid suunavatest teguritest *(From folklore to heritage: values, community building and constitutional law)*.

A. Goršič korraldas koos Sanita Reinsonega (Läti Folklooriarhiiv) paneeli osalus-arhiividest muutuv maailmas *(Participatory archives in a transforming World)*, J. Oras koos Venla Sykäri ning Niina Hämäläisega (mõlemad SKS) paneeli ideoloogiate, tegevusplaanide ja toimevõime mõjust folkloori alase teabe loomisel ja esitlemisel *(Tracking the impact of ideologies, agendas, and agency in the processes of producing and representing knowledge of folklore)*. A. Goršič kaasjuhatas koos Maryna Chernyavskaga SIEF arhiivide töörühma koostumist. Nii A. Goršič kui ka M. Chernyavska valiti järgmiseks kaheks aastaks töörühma juhtimist jätkama.

16. aprillil tutvustas Mari-Ann Remmel Läänemaal Ullastes rahvusparkide koostöökogu aastakoosolekul Läänemaa pühapaigauuringuid.

17. aprillil toimus Eesti Kirjandusmuuseumis eluloopäev “Mälestuste Tartu”, mille üks korraldajatest oli Astrid Tuisk.

17. aprillil tegi Taive Särg Keilas üritusel Regivägi helisalvestusi.

Aprillis tutvustas Risto Järv Vikerraadio rubriigis “Vanasõnad on kuldseid sõnad” erinevaid vanasõnu.

Mais ja juunis tegi Valdo Valper välitöid Martna ja Kirbla kihelkonnas, inventeerimaks looduslikke pühapaiku.

4. mail pidas Ingrid Rüütel avakõne rahvamuusikatöötlaste festivali Mooste Elohelü konkurss-festivalil ning osales ka žüriis. Eesti Rahvaluule Arhiivi eriauhinna pälvis ansambel Naized, ERA tunnustas ansambli emotsionaalselt mõjuvaid seadeid, kõrget vokaalset taset ja kohustusliku laulu omapoolset sisulist tõlgendust, lootes auhinnaga, et lauljad saavad oma loominguks rahvamuusikast inspiratsiooni ka edaspidi.

5. ja 6. mail filmis Janika Oras koos Celia Roosega (TÜ VKA) Mikitamäel leelokoori Helmine 30. aastapäeva tähistamist ja Värskas koos Celia Roosega lauluemade haudadel käimist ja jürapäeva kirmast.

7. mail pidas Janika Oras koos Tuul Sepaga Kaikal Viljandi Kultuuriakadeemia pärimusmuusikatudengite laagris loengu “Laulmine evolutsioonibioloogia ja etnomusikoloogia vaatepunktist”.

14. mail viis Andreas Kalkun koos Merili Metsvahiga (TÜ) läbi praktilise koolituse rahvaluulekogumisest ja materjali arhiveerimisest. Koolituse korraldas Seto Instituut projekti “Külakogukondade tugevdamine koostöö kaudu” raames.

17. mail toimus Jüri Metssalu juhendamisel kohapärimuse kogumise koolitus Karula rahvusparki külastuskeskuses Ähijärvel.

18. mail Tallinnas Eesti Lastekirjanduse keskusel toimunud 27. Sten Roosi muinasjutuvõistluse lõpuüritusel andis žürii liige Risto Järv üle ERA eriauhinna, mille pälvis Tallinna Saksa Gümnaasiumi 6. klassi õpilane Anne-Marie Alalooa jutuga “Jahimees ja nutikas toatüdruk”.

18. mail esines Ingrid Rüütel Tallinnas Tantsupeo Muuseumis üle-eestilisel muuseumiöööl „Öös on mustreid“ ettekandega “Kihnust ja kihnlastest, eriti naistest”. Lona Päll koos Saaremaa muuseumi Mihkli talumuuseumi juhataja Maris Sepaga korraldasid Mihkli talumuuseumis traditsiooniliste suhtemustrite teemalise õhtu, esinejateks Merili Metsvahi (TÜ) ja Reet Hiiemäe (KM FO).

20.–24. maini Vilniuses toimunud 49. ballaadikomisjoni konverentsil inimsuhetest lauludes ja laulmisel (*Human Relationships in and through Songs: Meanings and Contexts*) esinesid Liina Saarlo ettekandega lastelaulude kogude kontekstualiseerimisest (*Tee, tee titmouse! On contextualization of child-lore collections*), Janika Oras õues laulmise praktikatest, kogemustest ja tähendustest Eesti traditsioonis (*Singing outdoors in Estonian oral tradition: practices, experiences, meanings*), Mari Sarv suhtlusaktidest eesti regilauludes (*Me, You and my Old Coat: Communication Acts in Estonian Runosongs*) ja Taive Särg muinasjutulauludest (*Singing in folk narratives*).

21. mail esines Aado Lintrop Eesti Rahva Muuseumi hõimuklubis loenguga “Tiivuline hobune ja püha põlev vesi. Mansi rahvaluulest ja selles peegelduvast maailmapildist”.

24. mail pidas Kärri Toomeos-Orglaan Haapsalu raamatukogus VI muinasjutukonverentsil “Muinasjutuvägi. Muinasjuttude salakeel” ettekande “Lumivalgekese peegeldusi”.

24. mail pidas Andreas Kalkun Värskas Seto talumuuseumis loengu riitusest seto lauludes (Rõiva’ seto lauluh), ürituse korraldas Seto Käsitüü Kogo ja see oli üks Seto rahvarõivaraamatu koostamisele eelnevatest teemapäevadest.

26. mail tutvustas Mari-Ann Rimmel pärimuspaiku Naiskodukaitse Tartu akadeemilise ringkonna aastapäevamatkal Pühajärve ääres.

28. mail rääkisid Klassikaraadio saates “Delta” Baltica festivali ajaloost Liina Vainumets, Ingrid Rüütel ja 2019. aasta Baltica festivali tegevjuht Monika Tomingas.

30. mail pidas Anu Korb Akadeemilise Rahvaluule Seltsi aastakoosolekul Eesti Kirjandusmuuseumis ettekande “Siberi eestlased Eestis: paigaseosed ja võrgustikud”. Esitleti ka Mall Hiiemäe raamatut “Väike loomaraamat rahvapärimusest” (illustreerinud Mari Hiiemäe, kujundanud Pille Niin, kirjastas EKM Teaduskirjastus) ning Ingrid Rüütli duubel-CD-d “Virumaa rahvalaule ja pillilugusid” (toimetanud Janika Oras, kujundanud Krista Saare, väljaandjad EKM Teaduskirjastus ja Viru Instituut).

31. mail andis Ingrid Rüütel Tallinnas rahvusvahelise pärimuspeo Baltica avakontserdil üle Kristjan Toropi 2019. aasta rahvatantsu ja rahvalike lõbustuste kogumispreemia kanneldajatele Tuule Kannile ja Pille Karrasele. Mari Sarv filmis kontserti arhiivi jaoks.

31. mail oponeeris Lona Päll Tartu Ülikooli semiootika osakonna magistrandi Alise Birnbaumi magistritööd inimesekesksusest ja loomadele inimese omaduste andmisest loomaõiguskampaaniates (*Anthropocentrism and anthropomorphisation in animal advocacy campaigns*).

4. juunil oponeeris Lona Päll Tartu Ülikooli semiootika osakonna bakalaureusetudengi Julius Koppeli bakalaureusetööd “Semiootika representatsioonid Eesti meedias”.

5.–7. juunini toimus Viljandimaal Kopra talus Kultuuriteaduste ja kunstide doktorikooli (KTKD) konfliktisemiootika kevadkool, mille korraldajateks olid Lona Päll, Merit Rickberg ja Katarina Damcevic. Seitse rahvusvaheliselt ja Eestis tuntud teadlast viisid läbi loenguid ja töötubasid, lisaks pidasid ettekande kaheksa eesti doktoranti ja magistranti. Ürituse koduleht: semioticsofconflict.com.

Lona Päll ja Tõnno Jonuks (KM FO) viisid kevadkooli raames läbi töötoa usundilisest, rahvuslikust ja looduskaitsest diskursusest keskkonnakonfliktide kontekstis (*Religious, national and nature protection discourses in the context of environmental conflicts*).

6. juunil esines Ingrid Rüütel Obinitsas pärimuslike väärtuste ööpäeval loenguga “Minu mälestused Setomaa loo kogumisest välitöödel”.

6. juunil filmis Astrid Tuisk endise eesti asunduse Simititsa surnuaial külaelanike ja nende järeltulijate eestvedamisel aset leidnud mälestuskivi paigaldamist ja haudade koristamist.

8. juunil toimus Rannu rahvamajas rahvamaja ning ERA koostöös Herbert Tampere 110. sünniaastapäeva piduliku tähistamine (ERA poolt korraldas Taive Särg). ERAst esinesid ettekannetega Taive Särg (Rahvalaul elab) ja Mall Hiimäe (Isiksuse rollist rahvaluuleteaduses. Aasta oli siis 1965). Muusikat tegid Marju Varblane, Kulno Malva ja pärimusrühm Liisu.

8. juunil esines Risto Järv Riias Eesti Vabariigi Suursaatkonnas Emakeele Seltsi keele-retke “Kristjan Jaak Petersoni radadel“ avakonverentsil ettekandega „Eesti mütoloogia keel/teel”.

8. juunil viis Janika Oras läbi kaks seto leelo õpituba: Nedsaja külas Lummo Kati laulu-laagri koorile ja Obinitsas EFN korraldatud pärimuslike väärtuste ööpäeval osalejatele.

9. juunil salvestas Mari Sarv Kullamaa kiriku torni ehitamise 150. aastapäeval torni ehitusmeistri talupoeg Adam Kellmanni meenutuseks peetud kõnesid ja ettekandeid.

13. juunil salvestasid Jaan Tamm ja Janika Oras mitme kanaliga Madara leelokoori Põlvas.

14. ja 15. juunil käis Mari-Ann Remmel välitöödel Hanila ja Lihula kihelkonnas.

15. juunil intervjueerisid ja Olga Ivaškevits ja Liisi Laineste (FO) lõõtsapillimehi Pajusi masina- ja lõõtsapäeva raames, üritust filmis rahvaluulearhiivi jaoks Kätlin Luht.

17. juunist 31. juulini eksponeeriti üle-eestilise väliseesti näituste festivali raames Tartu Oskar Lutsu nimelise Linnaraamatukogu Annelinna harukogus Eesti Kirjandusmuuseumi ja Eesti Kunstiakadeemia ühistööna valminud näitust “Siberi eestlased” (koostajad Anu Korb ja Kadri Viires).

17.–21. juunini osales Lona Päll Kanadas Vancouveris Briti Kolumbia ülikoolis rahvusvahelise keskkonnakommunikatsiooni assotsiatsiooni (IECA) 14. konverentsil ja doktorantidele suunatud seminaril. 17. juunil toimunud doktorantide seminaril arutleti publitseerimise, teadusprojektide kirjutamise ja akadeemiavälise tegevusega seotud teemadel.

14. keskkonnakommunikatsiooni konverents (*Waterlines: Confluence and Hope through Environmental Communication*) keskendus veega seotud keskkonnateemadele, Lona Pälli ettekanne 20. juunil (*How to communicate the importance of wetlands? Controversial meanings and narratives about Estonian mires in the context of restoration discussion*) käsitles soodega seotud narratiivse soode taastamise diskussiooni kontekstis. Ettekanne oli ette valmistatud koostöös Eestimaa Looduse Fondi soode taastamise LIFE projekti keskkonnateadlikkuse spetsialisti Piret Pungas-Kohviga.

18. juunil osalesid Jüri Metssalu ja Mari-Ann Remmel Tallinnas Muinsuskaitseametis looduslike pühapaikade eksperdinõukogu koosolekul, kus arutati Ida-Virumaa looduslike pühapaikade riikliku kaitse küsimusi.

24. juunil tutvustas Ingrid Rüütel Klassikaraadio saates “Suvila” oma duubel-CD-d “Virumaa rahvalaule ja pillilugusid”.

24.–26. juunini Prahast toimunud värsimõõdu kvantitatiivse analüüsi konverentsil (*Quantitative Approaches to Versification*) pidas Mari Sarv 25. juunil ettekande eesti regilaulude värsimõõdu varieeruvuse kujutamise kaartidel (*How to visualize regional variation of folk meter?*).

28. juunil osalesid Tartu autorite raamatulaadal ERAst Mall Hiimäe, Risto Järv, Aado Lintrop ja Anu Korb.

29. juunil viis Mari-Ann Remmel Seto Folgil Värskas läbi kohapärimuse kogumise õpitoa.

24. juunil korraldas Taive Särg viktoriini kalendrikommete ja kohaliku ajaloo teemal Jursi küla jaaniõhtul Saaremaal.

30. juunist 2. juulini osales Anu Korb Balti Kultuuripärandi Võrgustiku suvekoolis “Eestlaste kultuuripärand võõrsil. IX. Kunsti- ja kultuurikogud” Tartus ja Tallinnas.

Juunis sai tervikuna avalikuks interaktiivne digiõppekeskkond “Identiteet ekraanil”, mis avab identiteedi teema kaudu Anton Hansen Tammsaare romaani ja selle põhjal vändatud filmi “Tõde ja õigus”. Maastiku ja loomadega seotud alaosa aitas ette valmistada Lona Päll, õppekeskkonna loojateks on TÜ semiootika osakonna juures tegutsev transmeedia uurimisrühm koosseisus Alexandr Fadejev, Alexandra Milyakina, Maarja

Ojamaa, Tatjana Pilipoveca, Merit Rickberg ja Peeter Torop. Õppekeskkond on nähtav leheküljel identiteet.haridusekraanil.ee.

Risto Järv, Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

5. aprillil pidas osakonna teadur Saša Babič Tallinna Ülikoolis loengu eesti ja sloveenia rahvaluule lühivormidest (vanasõnadest, väljenditest, mõistatustest) tänapäeva kultuuridialoogides.

14.–17. aprillini osalesid Mare Kõiva ja Reet Hiimäe Santiago de Compostelas rahvusvahelise etnoloogia- ja folklooriühingu (SIEF) 14. kongressil “Track Changes. Reflecting on a transforming world” Mare Kõiva pidas paneelis “Tracking the ritual year in different cultural settings and systems of values – The Ritual Year Working Group” ettekande “Changes in Calendar Holidays 1992–2018”, Reet Hiimäe esines konverentsil ettekandega “Hundred forms of spirituality in the least religious country of the world”.

19.–22. aprillini osales Mare Kõiva Minskis rahvusvahelisel konverentsil “Religioon ja kommunikatsioon” mittetraditsiooniliste religioonide sektsioonis ettekandega “Изображения деревянных божеств как элементы создания нового религиозного пространства”.

23. aprillil esines Reet Hiimäe Kodavere Pärimuskeskuses ettekandega “Jüripäevast ja tulemaagiast”.

Mais tutvustas Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” igal kolmapäeval rubriigis “Vanasõnad on kuldsed sõnad” erinevaid vanasõnu.

15. juunil intervjueerisid osakonna vanemteadur Liisi Laineste ja Olga Ivaškevitš (ERA) Pajusi masina- ja löötsapäeval pillimehi, filmis rahvaluulearhiivi jaoks Kätlin Luht.

18. mail esines Reet Hiimäe muuseumiöö raames Mihkli talumuuseumis ettekandega “Kirg, kadedus ja tasakaal: suhtemustritest eesti pärimuses”.

22.–24. maini osales Mare Kõiva Itaalias Pescaras rahvusvahelise jutu-uurijate seltsi (ISFNR) töörühma Charms, Charming and Charmers konverentsil “Language of Magic” ettekandega “From silence to replacement names. The fringe areas of incantations and verbal charms”.

29. maist 1. juunini osalesid Peterburis Venemaa Herzeni-nimelises Pedagoogilises Ülikoolis 5. rahvusvahelisel huumoriuuringute konverentsil “Naer ja kommunikatsioon” ettekannetega osakonna vanemteadurid Liisi Laineste (*Trauma and humor in world war II comics*), Piret Voolaid (*Who will lift the dog's tail: Mocking and joking through proverbs*) ja nooremteadur Anastasiya Fiadotava (*Jokes about mother-in-law in family context: negotiating generic peculiarities and narrative distance*).

5.–7. juunini osales Tõnno Jonuks Viljandimaal Kopra talus Kultuuriteaduste ja kunstide doktorikooli (KTKD) konfliktisemiootika kevadkoolis, kus viis koos Lona Pälliga läbi töötoa usundilisest, rahvuslikust ja looduskaitsest diskursusest keskkonnakonfliktide kontekstis (*Religious, national and nature protection discourses in the context of environmental conflicts*).

10.–14. juunini toimus Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis 13. rahvusvahelise mütoloogia konverents ja Eesti-uuringute Tippkeskuse 8. aastakonverents, mis tõi Tartusse mitme põlvkonna tuntud uurijad kõigilt mandritelt.

Folkloristika osakonda esindasid ettekannetega Elena Boganeva (*Center for the Belarusian Culture, Language, and Literature Researches*, Minsk, Valgevene). Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov esinesid ettekandega “Myths Related To Trees”; Reet Hiimäe pidas ettekande “Mapping The Trajectories Of The Plague Spirit: A Case Study Of Handling Collective Fear”.

Konverentsi korraldasid Rahvusvaheline Võrdleva Mütoloogia Assotsiatsioon, Eesti-uuringute Tippkeskuse usundi- ja müüdiuuringute töörihm ja IUT 22-5. Konverents toimus Haridus- ja Teadusministeeriumi (IUT 22-5) ning Euroopa Regionaalarengu Fondi (Eesti-uuringute Tippkeskus; institutsionaalne arendusprogramm teadus- ja arendusastutustele ja kõrgkoolidele (ASTRA) projekt EKMDHUM) ja Eesti Kultuurkapitali toel (teesid <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2019/mytholog>).

25.–29. juunini osalesid Tartus Euroopa religiooni-uurimise assotsiatsiooni (EASR) 17. konverentsil “Religion – Continuations and Disruptions” Mare Kõiva ja Reet Hiimäe. Mare Kõiva pidas koos Elena Boganevaga ettekande “The first people in Belorussian and Baltic-Finnic tradition”, Reet Hiimäe pidas ettekande “Schoolchildren’s Supernatural Experiences in Contemporary Estonian Folklore”.

28. juunil osalesid Tartu autorite raamatulaadal folkloristika osakonnast Eda Kalmre, Piret Voolaid ja Henri Zeigo.

29. juunil pidas Mare Kõiva Moskva Meditsiiniantropoloogia sümposiumi plenaarsessioonis Skpye’i teel ettekande “Специфические черты постсоциалистической медицины: народная (вернакулярная) благотворительность и солидарность”.

1.–6. juulini osalesid Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov Kaasanis 13. ülevenemaalisel antropoloogia ja etnoloogia kongressil “Systems of Kinship: Connections and Communications” ettekandega “Три необычных святынь в Болгарии”.

14.–17. juulini osales Piret Voolaid Madridis Rahvusvahelise Kehakultuuri- ja Spordiajaloo Ühingu (ISHPES, *International Society for the History of Physical Education and Sport*) kongressil “Milestones in the Histories of Sport and Physical Culture”, kus ta pidas koos Kalle Voolaiuga ettekande “Sports Commentators’ Figurative Language as a Way to Document Sports History”.

Teisipäevaseminarid

Seminarid toimusid Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi (IUT 22-5) ning Euroopa Regionaalarengu Fondi (Eesti-uuringute Tippkeskus) toel.

9. aprillil tutvustas Saša Babič oma järeldoktoriprojekti “Traditsioonist ja innovatsioonis ehk kuidas väikse kühvliga terve põld üles kaevata” (*Tradition and Innovation ... or how to take a big bite with a small spoon*) seniseid tulemusi.

17. aprillil andis Ekaterina Anastasova ettekandes “Usundi, maagia ja esoteerika vahel: Püha Cyprianus ja tema riitus” ülevaate Püha Cyprianuse palve (*Kipriyanova molitva*) päritolust ning ajaloo Bulgarias ning arutles selle tähenduse üle kaasaegses linnakultuuris. Tegu on kirikliku riitusega, milles liturgia põimub maagia elementidega. Võrdlevaid näiteid toodi ka teistelt slaavi ja Balkanimaade rahvastelt. Püha Cyprianuse palvel on laiem katoliiklik, samuti esoteeriline praktiseerimise kontekst.

18. juunil käsitleti nutirakenduste kasutusvõimalusi folkloristlikel välitöödel. 10. juunil kaitses Tartu Ülikooli Arvutiteaduse Instituudi informaatika õppekava tudeng Airis Kruus bakalaureusetöö “Mobiilirakendus Eesti Kirjandusmuuseumi grafitibaasile”, mida seminaril tutvustati. Räägiti androidirakendusest, mille abil saab lisada materjali olemasolevasse grafiti andmebaasi www.folklore.ee/Graffiti. Seminaris tutvustasid Airis Kruus ja grafiti andmebaasi koostaja Piret Voolaid nutirakenduse toimimist ja arutlesid, milliseid funktsionaalsusi peaks selline välitöörakendus sisaldama.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

25. aprillil oli Eesti Kirjandusmuuseumi saalis (Vanemuise 42) Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kõnekoosolek. Esinesid Pihla Maria Siim (Jututamise meetodist laste rändelugude uurimisel) ja Ülo Valk (Khoibu rahva eepos “Tlou Rachaamad”: kas testament või rahva sünnitunnistus?) (raamatuesitlus). Enn Ernits tutvustas väljaannet “Rock Carvings of Lake Onega 2: The Besov Nos Region: Karetski and Peri Localities”.

Koosoleku korraldasid Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ja Akadeemiline Rahvaluule Selts.

6. mail pidas dr Luka Šešo (Horvaatia Katoliiklik Ülikool) loengu “Traditional Beliefs in Supernatural Beings and Ethnological Fieldwork” ja **7. mail** loengu “Cases of Remythologization in Contemporary Croatian Society”.

8. mail pidas prof dr Karénina Kollmar-Paulenz (Berni Ülikool, Šveits) eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas loengu “Every-day Religious Practices in Mongolia: Pilgrimage-tourism” ja **9. mail** loengu “Protector Deities in the public space: Religion and politics in the Tibetan exile-community”.

14. mail pidas dr Mrinal Medhi (Gauhati Ülikool, India) loengu “History of Folklore Study in North East India” ja **15. mail** loengu “Narrative Structure of Assamese Folktales”.

25.–29. juunini toimus Tartus Euroopa Religiooniuringute Assotsiatsiooni 17. aastakonverents “Religioon – järjepidevused ja katkestused”. Konverentsi korraldasid Eesti Akadeemiline Usundiloo Selts ning Tartu Ülikooli usuteaduskonna ja kultuuriteaduste instituut, toetasid Euroopa Regionaalarengu Fond, Tartu Ülikool ja Tartu linn.

28. mail avati Kuressaare linnuse bastionikäigus Martin Rattase koomiksitel põhinev rändnäitus “See oli siis, kui Soome läksime”, kus tuuakse esile eestlaste lood Soome minemisest. Näituse avamisele järgnes ettekandeõhtu.

10. juunil pidas prof Hagar Salomon Heebrea Ülikoolist, Jeruusalemmist loengu “Bumper Stickers in Changing Israel” ja 11. juunil loengu “The Western Wall in Personal Stories on June 1967”.

Kaitstud magistritööd

Yuliya Len kaitses **27. mail** magistritööd “Jewish community of Berdychiv and the early Soviet policies” (Berdõtsivi juudi kogukond nõukogude võimu algusaastatel), juhendaja Elo-Hanna Seljamaa, oponent Ergo-Hart Västrik.

Kateřina Fuksová kaitses **27. mail** magistritööd “Memory of Stalinist deportations in Moldova: an analysis of Chisinau memoryscape” (Stalinistlike sundväljasaatmiste mäletamine Moldovas: Chisinau mälumaastiku analüüs), juhendaja Ene Kõresaar, oponent Christiana Holsapple.

Michele Tita kaitses **27. mail** magistritööd “Tarantism: from an Ancient Syndrome to a New Form of Heritage in Southern Italy” (Tarantism: iidsest sündroomist Lõuna-Itaalia uueks pärandivormiks), juhendajad Ülo Valk ja Elo-Hanna Seljamaa, oponent Dario Tamburrano.

Denise McKeown kaitses **27. mail** magistritööd “Folklore and the vernacular of companion dog cloning” (Kodukoera kloonimise folkloor ja argikeel), juhendaja Maarja Kaaristo, oponent Kristel Kivari.

Airika Harrik kaitses **3. juunil** magistritööd “Folkloristlik vaade KalambuuRile Facebookis”, juhendajad TÜ dotsent Tiiu Jaago ja kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur Piret Voolaid; oponent kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur Liisi Laineste.

Liilia Laaneman

NEWS IN BRIEF

Researchers contemplated Estonian multinational cultural identity and heritage in Berlin

On 22–24 March, a symposium under the heading “At home and abroad: On the cultural identity and heritage of multinational Estonia” was held in Berlin. The aim of the meeting was to contemplate the role of intangible heritage and cultural memory on different levels of identity and integration policies and in fostering the dialogue between cultures. An overview of the symposium is given by ethnologist Kristi Grünberg.

Calendar

A brief summary on the events of Estonian folklorists from March to July 2019.